

van abban, hogy az ifjúsági irodalmunk európai színvonalra emelkedett.” Negyvenéves írói jubileuma alkalmából Horthy kormányzó a legfelsőbb elismeréssel tüntette ki. Tutsek Anna írásait egész generációk élvezték és merítettek belőle erkölcsi tartást és áldozatos hazafiasságot.

A másik nem kevésbé híres és köztiszteletben álló nő tagja a Tutsek családnak Tutsek Piroska, Bogdánffy Gézának, tehát keresztapám bátyjának a felesége, akinek édesapja, Dr. Tutsek Lajos Brassó vármegye vezető tiszti főorvosa volt. Tutsek Piroska hosszú évtizedeken keresztül a Magyar Királyi Operaház énekesnője (drámai alt) és a Bécsi Állami Operaház állandó vendégszereplője volt. Úgy a pesti, mint a bécsi operában kizárólag elsőhelyű szerepkört töltött be. Más-különben Tutsek Piroska annak a Tutsek Árpád nevű örmény diakónus édesapjának a testvére, akit a gyermekeim is ismernek és aki Mónica leányom esküvőjén segédkezett a bécsi Mechitaristák templomában.

Egy kedves és nagy jelentőségű emlékre bukkantam a Tutsek rokonság tanulmányozása során. Arról az ünnepi beszédről van szó, amelyet Tutsek József, Tutsek Fanny dédnagyanyám testvérbátyja tartott 1920. április 18.-án, a Magyarországi Örmények Egyesületének alakuló közgyűlésén, melynek első elnöke a szintén rokon báró Dr. Dániel Ernő közlekedési miniszter volt (lásd a Dániel családnál). Íme, egy részlet a beszédből:

„Évszázadokkal ezelőtt romokba dőlt az örmény nemzet felett a gyenge boltozat s ezernyi ember vándorbotot véve kezeibe, új hajlékot épített magának messze idegenben.

Viszontagság-teljes vándorút után, a politikai és gazdasági megrázkódtatások hosszú évekig tartó szenvedései után, nyugalmat, vendégszerető hajlékot és békés ott-hont találtak itt, e hazának a földjén.

A sorsüldözött örmény nép egy töredékének segítő kezet nyújtott a vendégszerető magyar nép akkor, amikor azt a népet a politikai és gazdasági végpusztulás veszedelme fenyegette.

Őseink az elhagyott haza helyett új hazát, testvérek és szerető szívek helyett új testvéreket és forrón szerető magyar szíveket találtak. Szívük dobbanása összeforrta hajlékot nyújtó gazdáik szívének dobbanásával, megszerették a magyar haza vérről szentelt földjét és, bár soha nem tagadták meg fajukat és kegyelettel ragaszkodtak mindig az ősi haza hagyományaihoz; szívükben, érzésükben és egész gondolatvilágukban magyarokká lettek.

Most, évszázadok után, fordult a kocka. (Trianon évében vagyunk.) Összeomlás fenyegeti azt a magyar hazát, mely őseinket a pusztulástól megmentette. Mi sem természetesebb, minthogy mi, az annak idején segélyre szorultak törvényes utódai és leszármazottai, le akarjuk róni a magyar haza iránt soha, egyetlen nemzedék szívéből ki nem vett hálánkat.

Keresni fogjuk azokat az eszközöket, melyek ezt a célt szolgálják.

Bármennyire is ég mindnyájunkban a vágy, hogy e szomorú, nehéz időkben második hazánknak segítségére siessünk, az egyes embernek vajmi kevés súlya van. Kifelé a külfölddel, a rokon örmény egyesületekkel, valamint az ősi hazával szemben csakis egy egyesület keretén belül léphetünk fel és csak így kapcsolódhatunk bele az ő kulturális és gazdasági működéseik körébe. Ezért kell mindnyájunknak egybeseregleni és egy egyesületet alakítani.

Áldozatkészségünkről a haza iránt már Mária Terézia királynő alatt tanúbizonyságot tettek (az örmények). Mikor a karok és rendek a pozsonyi országgyűlésen életüket és vérüket ajánlották fel, ők, a még idege-

nek, nem honfűsítettok, százezreket bocsátottok a királynő rendelkezésére a hétéves háború folytatásának céljaira. Szamosújvár és Erzsébetváros, a két örmény metropolis ezen teljesítményekért lettek a szabad királyi városok közé beiktatva.

Az 1848-as szabadságharcban a magyar nemzet örökre összeforrta az örményekkel. Kiss Ernő és Lázár Vilmos tábornokok (az Aradon kivégzett tizenháromból kettő örmény volt) vértanú-halált szenvedtek a magyar szabadságért. Ott láttuk a harc mezején a szintén örmény Csetz János tábornokot is, aki később, számkivetése alatt, az argentínai legfelsőbb katonai intézet megalapítója és parancsnoka lett.

Eddig tart az idézet dédnagybátyám beszédéből.

Most pedig áttérek a Bogdánffy család tüzetesebb ismertetésére. Elsőként követezzék Bogdánffy Ödön méltatása, aki címzetes államtitkár volt, és mint ilyen, a Bogdánffyak közül ő érte el a legnagyobb közjogi méltóságot.

Vajdahunyadi Bogdánffy Ödön Bogdánffy Dániel és Tutsek Mária fiaként 1863-ban született Tordán. Mérnöki oklevelet a budapesti műegyetemen nyert. Szakmai pályafutását a MÁV gépgyárban kezdte, majd később a kolozsvári kerületben működött kultúr mérnöki minőségben. 1893-ban a földművelési minisztérium vízrajzi osztályára helyezték és az árvízjelző szolgálat tanulmányozására a kormány Franciaországba küldte. 1901-ben műegyetemi magántanári kinevezést kapott és 1910-ben a „Vízügyi Közlemények” szerkesztésével bízták meg. 1919-ben mint helyettes államtitkárt, az Országos Vízépítési Igazgatóság vezetőjének nevezték ki. Több vasút és csatorna megépítésében vett részt mint mérnök, továbbá a külföldön is híres Magyar Vízjelző Szolgálat megszervezésé-

ben, a Kolozsvári Elektromos Vízérőtelep létesítésében, rizstelepek létesítésében és a Duna-Tisza csatorna megtervezésében.

Széleskörű irodalmi tevékenységet fejtett ki, nemcsak a szakirodalom terén, hanem mint címzetes államtitkár, írói tevékenysége kiterjedt a gazdaság és a szociálpolitika területére is. Ilyen nemű lényegesebb munkái „A földműves szocializmusa” és „A székely-kérdés”, melyet Transzylvanus írói álnéven adott ki. Vízügyi vonatkozású jelesebb munkái „Vízépítéset az 1896 évi millenniumi országos kiállításon”, „A Balaton környékének csapadékviszonyai”, „A Duna és Tisza közötti csatorna”, „A vízjelző”, „Az Alföld hidrológiája”. 1944-ben hunyt el.

Dr. Bogdánffy Lajos, nagyapám Irén nevű nővérének a férje igen fiatalon, 1902-ben halt meg és ekkor nagyapám magára vállalta a két árván maradt kiskorú fiúnak, Gézának és Jenőnek a nevelését és a családi vagyont kezelését. Nagyapám tehát apjuk helyett apjuk volt és ezért a két fiú végtelemül hálás volt neki.

Ezt a hálájukat mindketten tettelesen is igyekeztek kimutatni előbb édesapámmal szemben, azután később, amikor engem a sors Argentínában Jenő karjai közé sodort, én is ennek a régi hálaérzetnek lettem a hasznélvezője. Kapcsolatunknak tehát, amely tulajdonképpen három generáción keresztül fonódott össze, nem a meghitt baráti érzélem, hanem a hála volt jellemzője. De a közvetlen barátság hiánya a kölcsönös kapcsolatokban mással is magyarázható, mégpedig először is Jenő utolérhetetlen üzleti sikereivel és vagyoni helyzetével, másrészt meg a jelentős korkülönbséggel. Hiszen a Bogdánffy fiúk édesapámnál jóval idősebbek voltak, és amikor ő egyetemista volt Budapesten, amazok már menő mérnökök, illetve sikeres üzletemberek

voltak. De megkísérlem betartani a kronológiát.

Az idősebb fiú, Géza, az operaénekes Tutsek Piroskának a férje, számos középületnek a tervezője és építője volt, így például az OTI (Országos Társadalombiztosítási Intézet) székháza, a MÁV betégbiztosító intézetének a rendelője, a Fehérvári úti rendőrlakótelep (amibe édesapámat is bevonta), stb. és számos vidéki középület tervezése és megépítése fűződik a nevéhez. Szüleim esküvői ebédje is Gézáéknál volt megtartva. Majd alkalmazta apámat, mint kezdő mérnököt, de ennek az üzleti kapcsolatnak sajnos nem lett jó vége – hasonlóan mint évekkel később Argentínában Jenő öccsének velem való kapcsolatának – de erről bővebben édesapám életrajzában lehet olvasni.

Azt is édesapám életrajzából tudjuk, hogy egyetemista korában Jenő sokszor vendégül látta őt vacsorára a Gellért szállóban, ahol Jenőnek állandó lakosztálya volt. Mikor én megszülettem, szinte természetesen adódott – apámnak nem lévén fiútestvére –, hogy elsőfokú unokatestvére, az akkor már milliomos Bogdánffy Jenő legyen a keresztapám. Különben ő volt a család pénzügyi zsenije, aki nemcsak a gazdasági, hanem a politikai helyzetet is mindig helyesen tudta felmérni, amit azzal is bizonyított, hogy 1938-ban, megsejtven az elkövetkezendő világégést, zsidó üzlettársai tanácsára elhagyta az országot és előbb az USA-ban, majd – miután onnan adócsalás miatt kiutasították Argentínában telepedett le.

Bogdánffy Jenő üzletemberi pályafutását tőzsdeügynökként kezdte. Érdekes megjegyezni, hogy az akkoriban Magyarországon működő 600 tőzsdeügynök közül csak három volt keresztény – közöttük Jenő – és az örmény agyafúrtságára és ügyességére vall, hogy a tisztára zsidó társaságban meg-

állta a helyét. Első önálló vállalkozása a Tutti-Frutti automata-gépek meghonosítása volt Magyarországon, ahol azidáig semmi hasonló automata-gép nem létezett. Később nem csak vállalkozó, hanem gyáros, méghozzá többszörös gyáros lett.

Fontosabb cégei: a Hazai Likörgyár, amelyik több mint száz hasonló vállalat közül, harmadmagával az államosítás után is megmaradt és a Generál Árukereskedelem RT, amely az amerikai autók magyarországi képviselőjét és szervizelését végezte. Érdekes megjegyezni, hogy – miután éleslátóan felmérte a politikai helyzetet – külföldre való távozása előtt az amerikai autók helyett a német személy- és tehergépjárművek importját bonyolította, és Szentirmay Félixet nevezte ki vezérigazgatónak. Szentirmay a politika terén a németek és magyarok között egy úgymond „szürke eminenciás” szerepét töltötte be, aki mindent a háttérből irányított, kormányokat buktatott vagy meghagyott. Nevét és szerepét csak az ismerheti, aki behatóan foglalkozik a negyvenes évek magyarországi eseményeivel. A Generál RT-hez tartozott a MOGÜRT gabonakereskedési cég is, mely a mai napig a harmadik-negyedik helyen áll a magyar ipari-kereskedelmi vállalatok fontossági listáján.

Ezen kívül a Szürke Taxi vállalat társtulajdonosa is volt, Szeleczky Zita volt férjével együtt. A Lábatlani Cementgyárnak is tulajdonosa volt, amely napjainkig hazánk legnagyobb cementgyára. Ezen kívül a Péli Nitrogénműveknek volt társtulajdonosa, amely egészen a mai napig Magyarország vezető kémiai üzeme. Továbbá a Standard Electric jelentős részvényese, amely nemzetközi konszern európai részlegének vezérigazgatója Weesenmayer Edmund volt, aki később a Német Birodalom magyarországi teljhatalmú megbízottja és nagyköve-

te lesz és a német megszálló csapatok irányítója (SS tábornok, Nürnbergben lúszévi fegyházra ítélték).

Aki figyelmesen olvasta ez utóbbi sorokat, rádöbbenhetett arra, hogy a harmincas évek vége, negyvenes évek eleje Magyarországnak politikai életét nyíltan vagy a háttérből irányító két ember Bogdánffy Jenő cégeinek a vezetője volt.

Sorolhatnám még hosszan üzleti érdekeltségeit, itt csupán az ismertebb cégekre szorítkoztam. Édesapám Jenőnek több cégénél is volt igazgatósági tag és a háború után azoknak az 1945-ben való államosításával járó felszámolási folyamatban jelentős része volt, Laczkó Mihállyal együtt, aki Jenő helyettese lett annak 1938-ban külföldre való távozása után. De a felszámolási munkálatok mellett Laczkónak és apámnak akkoriban a fő feladatuk Jenőnek nagy szenvedélye, a relett különböző tudományos szisztémáinak a kutatása és kialakítása volt. Apám azonban mindig két lábbal állt a földön és soha nem volt hajlandó be-

láthatatlan rizikót vállalni magára, aminek viszont nagy mestere volt Bogdánffy Jenő nagybátyám és keresztapám.

En a magam részéről, annak ellenére, hogy kapcsolatunk kudarcra végződött, örökre lekötöztette maradok, mert ő segített át az 56-os forradalom bukásából eredő argentinai emigrációs életemnek a kezdeti nehézségein és felmérhetetlenül sokat tanultam tőle és úgy érzem, hogy későbbi vállalkozói sikereimnek a titka a tőle kapott beavatás, felkészítés, kiképzés volt – és ezzel bezárul a hála-jellemezte viszony, amiről előbb tettem említést.

Jenőnek Argentínában három gyára volt és Angliában egy skót whisky pincészete. A kisebb méretű külföldi vállalkozásairól nem tudok részleteket, csak annyit, hogy világszerte szétágazó érdekeltségei voltak.

Bogdánffy Jenő (későbbi nevén Perry) volt a harmadik a rokonságból Czetz János és Dániel Zoltán után, aki Argentínát választotta otthonául.

Folytatjuk

Élenjáró külföldi politikusok, hadvezérek

Az örmények mindenütt, ahol csak letelepedtek, igen gyorsan hírnévre, nagy tekintélyre tettek szert. Közülük sokan igen komoly szerephez jutottak az adott ország életében. Most eltekintek az igen hosszú felsorolástól és a felsoroltak részletes bemutatásától, csak néhány közismert nevet említenék meg.

George Deukmejian amerikai örmény politikus, Kalifornia kormányzója Napóleon Bonaparte (1804–1814) egyik legfontosabb tábornoka, sógora, marsallja (1804), majd Nápoly királya (1808–1815) Murát herceg – eredeti nevén Hovakim Murátján (*1767 †1815) – karabahi ör-

Napóleon sógora

mény volt, ahogyan I. Pál (1796–1801) orosz tábornagy, Valerjan Madatov herceg – eredeti neve Valerjan Rosztom Mádátján (*1782 †1829) – szintén karabahi volt. Egyiptom egyik legtekintélyesebb külügyminisztere, majd kormányfője (1878–1879), Szu-